

## مفهوم شناسی پیام های حج رهبر انقلاب در گفت و گو با مرحوم آیت الله تسخیری



پیام حج، ابتکار امام بود

بعد از وقفه ای طولانی و با اعزام مجدد زائران به کشور عربستان، برای هماهنگی بین دو کشور ایران و سعودی، مذاکراتی بین مقامات دو کشور صورت گرفت. آیت الله تسخیری یکی از اعضای هیئت مذاکره کننده با مقامات کشور عربستان بود. وجود اطلاعاتی تازه و جذاب که حاصل فعالیت و حضور رییس مجمع تقریب مذاهب در مجامع مختلف بین المللی است به جذابیت این گفتگو افزوده است. آیت الله تسخیری با عناوینی مانند مشاور عالی امور بین الملل بعثه مقام معظم رهبری، عضو هیئت مرکزی رابطه علماء مسلمین در مکه مکرمه، رییس مجمع جهانی تقریب مذاهب در تلاش برای ایجاد وحدت بین امت اسلامی است.

در موسم حج، هر سال شاهد آنیم که رهبر انقلاب پیامی را به این کنگره ای عظیم صادر می کنند که حاوی نکات مهم و حساسی برای مسلمانان جهان است. به نظر شما فلسفه ای وجودی این پیام چیست؟ برای پاسخ به این سؤال، ابتدا باید چند نکته را بیان کنم. اولاً خود حج که در مجموع از تشریحات

اسلامی تعبیه شده، اهداف بزرگی را دنبال می‌کند. شاید بزرگ‌ترین هدف حج، آن‌چنان که ما از قرآن کریم به دست می‌آوریم، مسأله‌ای "ربط کل امت اسلامی به سیر فعالیت‌های انبیا در تاریخ" است. یعنی- همان‌گونه که از سوره‌ای بقره می‌آید- شروعش از خلقت انسان و سجود ملائکه برای او و تجربه‌ای که آدم در بهشت داشته و بعد از آن، آمدن آدم به زمین و استفاده از تجربه‌ای بهشتی که معصیت و بعد توبه و برگشت به او و اطاعت کامل از دستورات الهی است. قرآن برای بیان هرکدام از این مقاطع می‌فرماید: "وَ اِذْ،" "وَ اِذْ،" "وَ اِذْ،" "وَ اِذْ؛" این "وَ اِذْ"ها کل مسیر انبیا را دنبال می‌کند تا به حضرت ابراهیم برسد و آن‌جا می‌فرماید: "وَ اِذْ اَبْتَلَا اِبْرَاهِيْمَ رَبُّهُ بِكَلِمَاتٍ فَاَتَمَّهُنَّ هُنَّ فَقَالَ اِنِّىْ جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ اِمَامًا قَالَ وَ مِنْ ذُرِّيَّتِي" یعنی مسأله‌ای امامت در صالحان را بیان می‌کند.

"قَالَ لَآ يَنَالُ عَهْدِي الطَّالِمِيْنَ" از این‌جاست که به مسأله‌ای حج گریز می‌زنند؛ "وَ اِذْ جَعَلْنَا الْبَيْتَ مَثَابَةً لِّلنَّاسِ وَ اَمْنًا وَ اتَّخَذُوْا مِنْ مَّقَامِ اِبْرَاهِيْمَ مُصَلًّٰى" حج را در قلب مسیر انبیا مطرح می‌کند و حضرت ابراهیم، شیخ‌الانبیا را تقریباً تعیین‌کننده‌ای مسیر حج و هدف‌های حج می‌داند و یکی از اهداف بزرگ حج، ربط دادن این امت به مسیر انبیاست و مسیر انبیا یعنی همان که خداوند برای بشریت می‌خواهد؛ مسیر پاکی، اطاعت، عصمت، ساختن جامعه‌ای عابد.



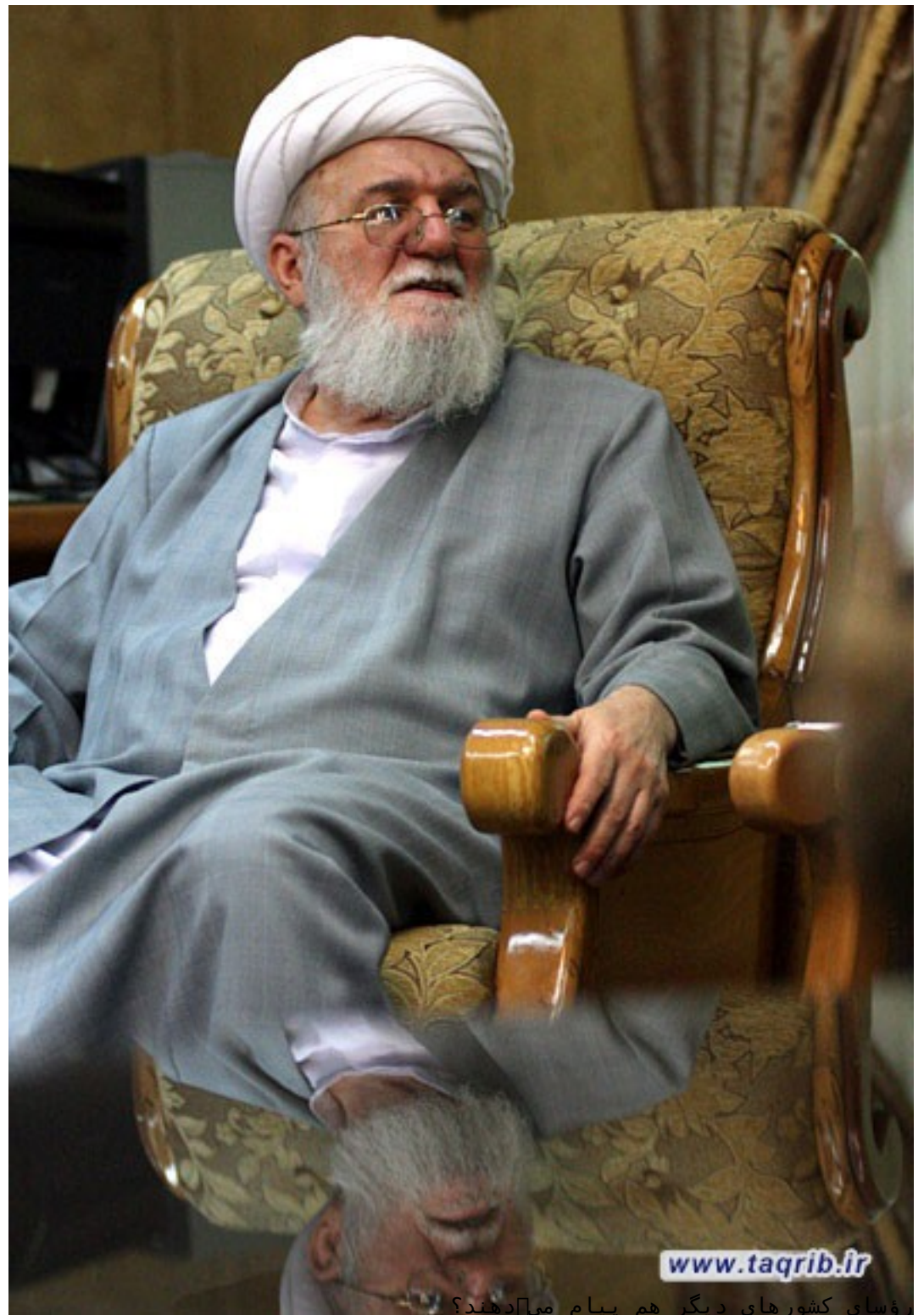
به‌طور طبیعی هدف دوم در همین مسیر آمده که عبارت است از ساختن انسانیت انسان، برگرداندن انسان به فطرتش و مسیر طبیعی تسلیم الی‌الله. این ساختن انسانیت انسان در همه‌ای مناسک حج تجلی می‌یابد.

بنا بر این هدف‌های بزرگی در حج تعبیه شده که یکی از آن‌ها همین "برائت از مشرکین" است. تجلی اعظم برائت از مشرکین هم در خود ابراهیم است. یکی از اهدافش "وحدت امت اسلامی" است که همه با یک لباس، با یک صدا، با یک نیت، به دور کعبه، رمی یک جمره، یکجا وقوف دارند، یک سرود و یک عبادت دارند، در یک منطقه‌ای کوچک جمع می‌شوند، حتی لباس‌هایی که آن‌ها را به صورت شکلی از هم جدا می‌کند، عوض می‌کنند و یک لباس می‌پوشند. همه‌ی این‌ها نشان‌دهنده‌ی وحدت انسان‌ها و وحدت امت اسلامی است. این هدف‌ها در حج زیاد مطرح می‌شود. در هر کدام از پیام‌هایی که حضرت امام (رحمة الله علیه) داشت و رهبر معظم انقلاب (جَفَظَته الله) دارند، جلوه‌ای از این هدف‌های حج مورد اشاره واقع می‌شود.

اما فلسفه‌ی وجودی این پیام - که سؤال مورد نظر شما بود- و دلیل این‌که جمهوری اسلامی و رهبری آن بر این مسأله، زیاد تکیه کرده‌اند، این است که احیای حج یعنی "احیای امت". تجسد پیام‌های حج یعنی تجسد حرکت امت. در روایات هم داریم: "الحجُّ عَلامَةُ الاسلام"؛ حج پرچم اسلام است. پرچم اسلام یعنی چه؟ در منطق جنگ‌ها، هر وقت پرچم در اهتزاز باشد، یعنی ارتش زنده است و حمله ادامه دارد. بنا بر این احیای حج و برگرداندن روح حج به آن، یکی از اهداف بزرگ جمهوری اسلامی برای تحقق "بیداری اسلامی" است. لذا در پیام‌هایی که امام داشتند و رهبر معظم انقلاب دارند، دائماً روی این نکات تأکید شده و به اصطلاح امروزی به‌عنوان یک مانیفست صادر می‌شود. یعنی یک بیانیه‌ی جامع هدایت‌کننده‌ی مسیر امت. حالا چه در زمان امام، چه در زمان کنونی.

به نظر می‌رسد نسبت به درجه‌ی اهمیت موضوع، چندان کار تبلیغاتی برای رساندن پیام‌های حج صورت نمی‌گیرد.

بله؛ متأسفانه ما نتوانسته‌ایم عظمت این پیام را هم خودمان درک کنیم، هم به دیگران بفهمانیم و به آن‌هایی که دور هستند، این پیام را برسانیم. رسانه‌های گروهی، حاجی‌ها و... فعالیت می‌کنند، ولی در سطح اهمیت پیام فعالیت انجام نمی‌گیرد. باید همه‌ی رسانه‌ها، همه‌ی رایزنی‌های فرهنگی، همه‌ی امکانات تبلیغاتی و شبکه‌های رسانه‌ای که در اختیار داریم، در این ایام برای رساندن این پیام تا اقصای نقاط جهان، نیروهای خودشان را به کار گیرند تا بتوانند به این هدف برسند. باید در این زمینه فعالیت بیشتری کنیم.



رؤسای کشورهای دیگر هم پیام می‌دهند؟

به این صورت خیر؛ فقط رئیس عربستان یک پیام تبلیغاتی صادر می‌کند. اصلاً این کار یکی از ابتکارات امام بود.

از ابتدا هم این پیام، در روز براءت از مشرکین به مردم اعلام می‌شد؟  
نه؛ ابتدا این پیام برای روز براءت نبود بلکه امام تعیین می‌کردند و در طول حج پخش می‌شد. ولی بعد از درگیری‌ها و محاصره‌هایی که شد- که به همین علّت ایرانی‌ها چند سال حج نرفتند- توافقاتی

انجام گرفت که من هم جزء هیأت مذاکره‌ای این توافقات بودم. طبق موافقت طرفین، قرار شد از آن به بعد، اجتماعات در مکه نباشد ولی در همان روز عرفه - یعنی نهم ذی‌الحجه - در عرفات، خیمه‌های ایرانی‌ها به هم وصل شود و حجاج آن‌جا اجلاس بزرگ و تجمع و گردهمایی عظیمی داشته باشند تا پیام رهبر خوانده شود.

توافق بر سر برگزاری دعای کمیل در مدینه هم آن‌جا صورت گرفت؟

نه، ماجرای برگزاری دعای کمیل به توافق‌های دیگر برمی‌گردد. این توافق جداگانه بود، بعد از کلی مقدمات و درگیری‌ها.

ما ادعا می‌کنیم پیام حج برای ملت‌های مسلمان صادر می‌شود. این پیام تاکنون چه تأثیرات عملی داشته است؟

اولاً در همان‌جا خیلی از حجاج ملت‌های دیگر شرکت می‌کنند. ثانیاً این پیام آن‌جا تکثیر می‌شود و شاید به ده زبان هم ترجمه می‌شود و در موسم حج، در منا و بعد از آن، توزیع می‌شود و به عنوان پیام انقلاب اسلامی به کل حجاج می‌رسد. در برخی از رسانه‌های ما هم به زبان‌های مختلف پخش می‌شود و اثرات خوبی در دل مسلمانان داشته است، گو این‌که کل دستگاه استخبار جهانی و دستگاه حکومت‌های عربی و اسلامی، سعی در خفه کردن این پیام دارند. یک‌بار این پیام در یکی از روزنامه‌های انگلیس چاپ شد؛ کل صهیونیزم بین‌الملل علیه آن روزنامه قیام کردند و برایش مشکل درست کردند.

پیام رهبری در ایام حج، نقشه‌های استخبار جهانی را نقش بر آب می‌کند

"مقتض نمودن نقشه‌های استخبار جهانی" یکی دیگر از محورهای پیام‌های رهبر انقلاب خطاب به حجاج است. در همه‌ی این پیام‌ها به نقشه‌های شیطانی استخبار جهانی برای از بین بردن امت اسلامی و تبیین علت این جنایت‌ها اشاره می‌شود. هم جنایت‌هایی که انجام می‌گیرد و هم مهم‌ترین مسائل و اخبار سرزمین‌های اسلامی؛ از مسأله‌ی تحریف و عداوت‌ها تا فتنه‌های طائفه‌گرا و گسترش مفاسد و کشتارهای زیاد و تبلیغات علیه این امت. یکی از محتواهای اشاره شده از سوی رهبر انقلاب در پیام‌ها، نشان دادن "عظمت اسلام و پیام‌های آن" است. اشاره به عظمت راه‌حل‌های اسلام برای مشکلات بشریت است. همچنین در این پیام‌ها، به تبیین امکانات عظیم امت - امکانات مادی، معنوی، جغرافیایی و فرهنگی - پرداخته می‌شود؛ یعنی یادآوری امکانات عظیم امت به خودش که متأسفانه مورد تاراج دشمنان است.

تحلیل و تبیین | KHAMENEI.IR

۳ | ۳

گفتگو با مرحوم آیت‌الله محمد علی تسخیری

## پیام رهبری در ایام حج، نقشه‌های استخبار جهانی را نقش بر آب می‌کند

احیای حج یعنی "احیای امت". تجسد پیام‌های حج یعنی تجسد حرکت امت. در روایات هم داریم: "الحجّ غلّم الاسلام"؛ حج پرچم اسلام است. باید همه‌ی رسانه‌ها، راینی‌های فرهنگی، همه‌ی امکانات تبلیغاتی و شبکه‌های رسانه‌ای که در اختیار داریم، در این ایام برای رساندن پیامی که از سوی رهبر انقلاب در ایام حج صادر می‌شود به کارگیرند تا این پیام به اقصی نقاط جهان برسد. صهیونیست‌ها از انتشار پیام جلوگیری می‌کنند. حکومت عربستان هم نه تنها به انتشار آن کمک نمی‌کند، در بعضی از سال‌ها جلوگیری هم می‌کند. گاهی دستگیری‌های زیادی هم انجام می‌دهد. یکی از پیام‌های حج، بسیج نمودن کل امت برای ایستادگی در قبال چالش‌های فراروی اسلام است که به این مطلب در پیام‌های رهبر انقلاب به حجاج در طول سال‌های مختلف مورد اشاره قرار گرفته است.

تحلیل و تبیین | KHAMENEI.IR

۲ | ۳



این اتفاق چه سالی رخ داد؟

دقیقاً خاطر من نیست اما در دهه‌ی هفتاد بود.

صهیونیست‌ها از انتشار پیام جلوگیری می‌کنند. حکومت عربستان هم نه تنها به انتشار آن کمک نمی‌کند، در بعضی از سال‌ها جلوگیری هم می‌کند. گاهی دستگیری‌های زیادی هم انجام می‌دهد. البته در

سال‌های اخیر، از این دستگیری‌ها کم داشتیم. ولی همه‌جا سعی می‌کنند سر و صدای این پیام را خاموش کنند. گاهی ما برای انتشار این پیام در روزنامه‌های خارجی اقدام می‌کنیم، پولش را هم می‌دهیم اما منتشر نمی‌کنند. خیلی از روزنامه‌ها اجازه نمی‌دهند یا اجازه ندارند.

در کشورهای اروپایی؟

اروپایی و حتی اسلامی. اصلاً اجازه نمی‌دهند، ولی همان‌طور که گفتم، ما هم کمی کوتاهی کرده‌ایم.

جنس این پیام چگونه است؟ پیامی سیاسی است که یک دولت‌مرد به مردم می‌دهد؟

نه، پیام یک ولیّ به امتش است. یک رهبرِ روحانی و مرجعِ دینی که مقام رهبری انقلاب را دارند، به کل امت اسلامی. آن‌جا حجاج نمایندگان کل امت اسلامی هستند و اردویی که آن‌جا برپا می‌شود، در حقیقت اردوی نمایندگان امت است؛ یعنی اردوی کل امت اسلامی با نیت قربهٔ اِلَیْهِ است. مردم آن‌جا با شعار و سرود و با حرکت واحد تربیت می‌شوند. فقط هم تربیت شعاری نیست، تربیت عملی است. حاجی باید مواظب چشمش باشد. حرکت دست و پایش را مراقبت کند. دهان و زبانش را مواظبت کند. محرمات احرام، تربیت‌کننده‌ی حاجی است.

پیام‌های رهبری هم در همین مسیر داده می‌شود. در این رابطه، من پیام‌های رهبر انقلاب را که در این چند سال صادر کردند را یک مفهوم‌شناسی کرده‌ام که اگر مایلید، بگویم.

بفرمائید.

اگر رویه‌ی پیام‌های رهبر معظّم انقلاب را بررسی کنید، می‌بینید در این پیام‌ها اولین مطلبی که مطرح می‌شود، نقش حج در ساختن امت اسلامی است. پیام‌های آقا دقیقاً این نقش را در حج دنبال می‌کند. مثل نقش حج برای سدّ نقطهٔ ضعف‌های امت اسلامی. آقا در برخی از این پیام‌ها فرموده‌اند ما نقطه‌های ضعیفی داخل خودمان داریم و برخی نقطهٔ ضعف‌ها هم از خارج است. پیام‌های حج و معانی آن، با تقویت تقوا و تقویت تزکیه‌ی نفس و نفی غفلت این نقاط ضعف را پُر می‌کند.

نکته‌ی دیگر در تبیین نقش حج این است که این پیام‌ها بر این‌که حج عَمَلَمُ الْإِسْلَام است، تأکید دارد. در یکی از پیام‌ها آقا اشاره کردند که حج "مظهر حرکت امت" و "تبیین‌کننده‌ی نقش اسلام سیاسی" است. اگر پایه‌های حج را در نظر بگیریم، یکی از آن‌ها طواف دور خانه‌ی خداست. یعنی کل امت به دور شریعت و هدایت‌های خداوند متعال بچرخند و تمسک کنند. در پایه‌ی دیگر که رمی جمرات است، امت مظاهر طاغوت و طغیان را رمی می‌کنند.

یکی از دیگر پیام‌های حج، بسیج نمودن کل امت برای ایستادگی در قبال چالش‌های فراروی اسلام است. این هم در پیام‌های آقا مورد اشاره است. در مجموع اولین محوری را که این پیام‌ها به آن اشاره می‌کنند، "نقش حج در سیر تمدنی امت اسلامی" است.



مسئله‌ی دوم نقش حج در "تربیت اخلاقی فرد و جامعه" است. این هم در همه‌ی پیام‌ها هست. از اول پیام تا آخر پیام حتماً اشاره به مسئله‌ی تهذیب و غنیمت شمردن این فرصت زیبا در اماکن شریفی که مرتبط با حج است، وجود دارد.

مسئله‌ی سوم در این پیام‌ها، نشان دادن "عظمت اسلام و پیام‌های آن" است. اشاره به عظمت راه‌حل‌های اسلام برای مشکلات بشریت است.

مسأله‌ای دیگر تأکید بر مسأله‌ای "وحدت اسلامی" است که خصوصاً در پیام‌های رهبری معظّم انقلاب، مهم‌ترین مظهر یا راه تحقق این وحدت اسلامی، "بیداری اسلامی" است. بیداری اسلامی در این پیام‌ها به‌عنوان زیباترین پدیده‌ای امروزی ماست. در این پیام‌ها سعی بر تعمیق بیداری و گسترش و رشد دادن آن است. اشاره‌هایی هم به تجلیات این وحدت می‌شود؛ مانند لباس متحد، مسیر و شعار و موضع‌گیری واحد، مَطاق واحد و... در همین پیام امسال، رهبر معظّم انقلاب اشاره می‌کنند که کعبه رمز کلمه‌التوحید و نماد و دستور حرکت به سوی وحدت امت است.

همچنین در این پیام‌ها، به تبیین امکانات عظیم امت - امکانات مادی، معنوی، جغرافیایی و فرهنگی - پرداخته می‌شود؛ یعنی یادآوری امکانات عظیم امت به خودش که متأسفانه مورد تاراج دشمنان است.

یکی از محورهای دیگر که در این پیام‌ها هست، "مفتضح نمودن نقشه‌های استکبار جهانی" است. در همه‌ی این پیام‌ها به نقشه‌های شیطانی استکبار جهانی برای از بین بردن امت اسلامی و تبیین علّت این جنایت‌ها اشاره می‌شود. هم جنایت‌هایی که انجام می‌گیرد و هم مهم‌ترین مسائل و اخبار سرزمین‌های اسلامی؛ از مسأله‌ای تحریف و عداوت‌ها تا فتنه‌های طائفه‌گرا و گسترش مفساد و کشتارهای زیاد و تبلیغات علیه این امت. همه‌ی این تهدیدها را که بعد از یازده سپتامبر بیشتر هم شده، آقا در پیامشان می‌گویند. چون نقشه‌های استکبار جهانی برای اشغال جهان اسلام به علّت انقلاب و بیداری اسلامی، خنثی شد، دشمنان شروع کردند به "پاره پاره کردن امت" و "گسترش مفساد". بنا بر این در پیام‌های آقا معرفی استکبار به‌عنوان دشمن مستضعفین، ضد حقوق بشر، حمایت‌کننده‌ی تروریسم و گسترش‌دهنده‌ی نفاق و سلطه در جهان اسلام، مطرح است.





البته یکی از محورهای مهم نیز "مفتوح کردن نقش رژیم‌های مزدور منطقه" است که سعی می‌کنند هم

اهداف استعمار را محقق کنند و هم حج را از محتوای عالی خودش تهی کنند که این مسأله هم در پیام‌ها آمده است.

آخرین نکته هم "مطرح کردن جمهوری اسلامی به عنوان الگوی موفق مقاومت و مبارزه علیه استکبار جهانی" است و الگوی اجرای اسلام در کل زندگی و داعیه‌دار وحدت اسلامی، الگوی هم‌بستگی بین رهبری و ملت، نماد مردم‌سالاری دینی و محبت و کمک به مستضعفین. اگر این محورها را در نظر بگیرید، معمولاً کل پیام‌های رهبر معظم انقلاب، اشاره‌ای به یکی یا گوشه‌ای از این محورها دارند.

تأثیر تأکید بر این محورها در کشورهای دیگر چیست؟ آیا در میان نخبگان و یا سیاسیون شاخص کشورهای مسلمان یا عرب، بازخوردی داشته است؟

همه به ما می‌گویند که این پیام‌ها برای ما چقدر حیات‌بخش بود و چه قدر اثر داشت و روشن‌بخش بود. در هر سفری و به هر کنفرانسی که می‌رویم، - ما سالانه به حدود پنجاه کشور سفر می‌کنیم- با افراد، جمعیت‌ها و رهبران اسلامی، خصوصاً رهبران جمعیت‌های سیاسی اسلامی کشورهای مختلف و مبارزان، برخورد داریم- همه به این نکات اشاره می‌کنند و این پیام‌ها را تحسین می‌کنند. یعنی با همه‌ی ضعف ما در رساندن این پیام، هر جا که این پیام دریافت شده، اثر حیات‌بخشی داشته است.



الآن ادبیات "دیپلماسی عمومی" در دنیا مطرح است؛ یعنی رهبران کشورها، خطابشان را از دولت‌ها به

ملّت‌ها برمی‌گردانند. آیا می‌توان پیام حج را هم یکی از ارکان دیپلماسی عمومی جمهوری اسلامی و ابزاری برای صدور انقلاب دانست؟

برایش؛ یکی از راه‌های زیبای صدور پیام انقلاب، همین پیام امام و رهبر به حجاج بوده است. یکی از راه‌های جان دادن به کنگره‌ی حج و پاسخ به تهی کردن حج از محتوا و فعال کردن نقش حج در زندگی مسلمان‌ها، همین پیام‌ها است که به نظرم تأثیر خودش را هم گذاشته است. گرچه همان‌طور که عرض کردم، ما در رساندن این پیام کمی مقصریم.

در پیام اخیر که به تازگی منتشر شده، نکته‌ی خاصی برای توجه کردن وجود دارد؟ نکاتی را که گفتم، تقریباً در همه‌ی پیام‌های آقا می‌بینید؛ البته با کم و زیاد و متناسب با شرایط. در پیام اخیر هم آقا به کشتن برادران در یمن و مسئله‌ی اشغال فلسطین، عراق، افغانستان و اهداف اشغال‌گران، گسترش مفسد اخلاقی و... اشاره می‌کنند و همه را معلول استکبار جهانی و نیز خنثی شدن نقشه‌های استکبار را بیداری اسلامی می‌دانند. تمرکز بر بیداری اسلامی هم نکته‌ی حساس همه‌ی پیام‌های آقا است. باید این بیداری را به‌عنوان یک هدیه‌ی الهی تلقی کنیم و عمق ببخشیم و توسعه‌اش بدهیم، نباید فقط مسئله‌ی ای عاطفی باشد. این بیداری میسر آینده‌ی زیبای قرآنی امت اسلامی است و در پیام اخیر هم آمده و مورد تأکید مجدد قرار گرفته است.



آرزو داریم خداوند بر مسلمین منت بگذارد تا عبادات اسلامی را خوب درک کنند و پیام‌هایش را دریافت کنند. نقص این است که خیلی از حجاج راه‌های طولانی را طی می‌کنند، زحمت‌های زیادی هم متحمل می‌شوند ولی پیام‌های حج را دریافت نمی‌کنند. ما در روایات داریم "ما یزال علی الحاج نور الحج حتی لم یذنب" یعنی حاجی با نور حج برمی‌گردد و این نور هم در وجود انسان، هم در فعالیت او در جامعه تجلی می‌یابد تا هنگامی که خدای نکرده مبتلای به گناه شود و کم‌کم این نور از بین می‌رود. امیدواریم حجاج هم در دریافت نور حج کوشا باشند و هم در نگه‌داشتن پیام حج و نتیجه‌ای آن اردوی عبادی، تا حج نقش خود را در تربیت امت اسلامی داشته باشد.